

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 1136/1 од 03.05.2023., донетој на седници одржаној дана 26.4.2023., Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **Драгане Јанковић** под насловом „**Контрастивна анализа модалних адвербијала у енглеском и српском језику**”, урађену под менторским руковођењем др **Иване Трбојевић-Милошевић**.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Ивана Трбојевић-Милошевић

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Англистика

Датум избора у звање: 2017.

Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду-Филолошки факултет

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Ненад Томовић

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Англистика

Датум избора у звање: 2019.

Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду- Филолошки факултет

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Маја Ивановић

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Општа лингвистика

Датум избора у звање: 2021.

Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду-Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

Кликните да бисте почели унос текста.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Драгана (Драгутин) Јанковић
Датум и место рођења:	29.10.1988., Београд
Наслов мастер рада:	„Прагматичка анализа игре речи у рекламама“
Датум одбране мастер рада:	2012. године
Установа где је одбрањен мастер рад:	Филолошки факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Англистика

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

1. *Gramatičke kategorije vremena i vida kao izrazi modalnosti*, Filolog, 2014, 5(9), 165 – 173
2. *Neki načini prenošenja značenja određenog i neodređenog člana sa engleskog na srpski jezik u prevodima dela Roalda Dala „Gospodin Botibol“*, Lipar, XVI/58/2015
3. *The Analysis of the Epic Poem of the Kosovo Cycle Car Lazar i Carica Milica and its Translation into English*, BELLS90 Proceedings, Vol 1, 2020

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Контрастивна анализа модалних адвербијала у енглеском и српском језику

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет истраживања ове дисертације представљају адвербијали (прилози и прилошки изрази) енглеског и српског језика, упоређени методом независног контрастирања где се за независни елемент поређења (*tertium comparationis*) узимају њихова модална значења.

Дисертација је, дакле, систематско и системско поређење модалних адвербијала два језика са циљем установљавања сличности и разлика међу њима, као и могуће извлачење закључака који се односе на типолошке релације енглеског и српског у овом домену.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Како домен модалности обухвата низ значења (могућности, нужности, обавезе, дозволе и, условно, способности), кандидаткиња је спровела вишедимензионалну контрастивну анализу у којој се укрштају форма и значење ових облика, тежећи да пружи систематичан преглед и анализу модалних адвербијала у енглеском и српском језику, полазећи од следећих хипотеза: Хипотеза 1: Модални адвербијали енглеског и српског језика испољавају апсолутну функционалну и значењску подударност.

Хипотеза 2: Модални адвербијали енглеског и српског језика испољавају делимичну подударност на плану дистрибуције.

Хипотеза 3: У односу на критеријум модалног значења адвербијала, енглески и српски језик показују висок степен типолошке сличности.

Истраживање модалних адвербијала у овом раду заснива се на анализи примера преузетих *British National Corpus* (BNC) и *Corpus of Contemporary American English* (COCA) када је у питању енглески језик и Корпуса савременог српског језика (СрпКор) када је у питању српски језик. Код одређених примера за које није постојао извор из корпуса коришћени су алтернативни онлајн извори у виду онлајн публикација новина.

Сви примери преузети из корпуса дају увид у сва три типа модалности које су испитиване (епистемичке, деонтичке и динамичке). Примери из корпуса су у оба језика подељени пре свега према типу модалности коју представљају, а затим према типу конструкција којима се изражавају дата значења.

Анализа примера из корпуса се спроводила на три нивоа: преваходно на семантичком нивоу јер је основни циљ да се контрастирају све адвербијалне конструкције које носе одређена модална значења; затим на синтаксичком, да би се спровела анализа конструкција (за које смо одредили да носе модално значење) на нивоу форме; и, на крају, на прагматичком нивоу, јер „учитавање“ модалног значења у било коју конструкцију зависи од контекста, односно ситуације која је описана у исказу који се анализира.

Када се говори о теоријском контрастирању два језика, постоје три закључка до којих се може доћи: 1) да су појаве које се анализирају у језицима који се контрастирају идентичне, где би се говорило о апсолутној подударности; 2) да углавном постоје сличности између два језика који се контрастирају, где говоримо о делимичној подударности; 3) да постоје разлике између два језика који се контрастирају, где говоримо о апсолутној неподударности. Ови односи подударности и неподударности могу се установити на три плана и то на семантичком, формално граматичком и прагматичком.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација кандидаткиње Драгане Јанковић броји 162 компјутерски сложене стране стране, укључујући и списак литературе.

Први део рада се бави општим прегледом теме и њеном релевантношћу за науку о језику. Затим су образложени циљеви рада, полазне хипотезе и изабрана метода научног истраживања.

Други део рада садржи теоријски преглед модалности, са фокусом на типове модалних значења. Ту је пружен теоријски оквир и генерални преглед изабране области, образложени основни постулати, постојећа литература и досадашња истраживања релевантних аутора на енглеском језику (Palmer 2001; Bybee and Fleischman (eds.) 1995; Facchinetti et al. 2003; Palmer 2001; Papafragou 2000; Frawley 2006; Simon-Vanderbergen and Aijmer 2007; Portner 2009; Cornillie and Pietrandrea 2012; Narrog 2012; Nuyts i Van der Auwera 2016). Затим је пружен преглед литературе која укључује анализу модалних значења и конструкција на српском

језику, међу којима се налазе *Синтакса савременог српског језика* (Пипер et al. 2005), Модалност, суд, исказ (Ивана Трбојевић-Милошевић, 2004), затим дела Милке Ивић (1978, 1981), Ирене Грицкат (1962, 1983), Пипер и Клајн (2017).

У другом делу рада дат је општи преглед адвербијала, анализа и преглед конструкција и њихово значење како у енглеском језику, тако и у српском. Као основну литературу за преглед значења и конструкција адвербијала коришћене су *A Comprehensive English Grammar* (Quirk et al. 1985) и *The Cambridge Grammar of the English Language* (Huddleston, Pullum et al., 2002). Када је у питању српски језик, за приказ значења и конструкција које чине адвербијале у српском језику коришћено је више граматика српског језика (Стевановић, 1986, 1989; Станојчић и Поповић 2002; Пипер et al. 2005; Пипер и Клајн 2017). Представљен је спектар значења које адвербијали носе и њихову улогу у значењу реченице.

У трећем делу рада дат је преглед класификације модалних адвербијала у досадашњој литератури у енглеском и српском језику, те разграничени појмови „прилог“ и „речца“.

Четврти, најобимнији део рада, бави се поређењем начина реализације модалног значења кроз адвербијалне конструкције. Дат је увид на које се све начине различита модална значења могу исказати кроз адвербијале у енглеском и у српском језику и до које мере су ти начини слични, односно различити, на плану форме, значења и функције.

Закључак представља резиме анализе спроведене у дисертацији. Навођењем закључака анализе образложено је да ли су полазне хипотезе доказане или не. Наведено је и у које сврхе се представљена анализа може применити, као и који утицај може имати на будућа истраживања.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

У постављеном семантичком и формалном оквиру спроведена је анализу модалних адвербијала у енглеском и српском језику, где је кандидаткиња дошла до следећих закључака:

1) При описивању адвербијала који носе епистемичко модално значење вероватноће и могућности види се да се прилози и адвербијални облици и у енглеском и у српском језику могу позиционирати на различитим тачкама на епистемичкој скали, те да се стога може констатовати да неки адвербијали показују виши, а неки нижи степен уверености говорника у истинитост пропозиције. При анализи примера из корпуса дошло се до закључка да су прилози који изражавају виши степен уверености у истинитост пропозиције на енглеском језику *likely, probably, plausibly, presumably, believably* и *practicably*, док су прилози који носе значење нижег степена уверености у тврдњу *maybe, perhaps, possibly* и *conceivably* те најнижег (одсуства) уверености прилози *improbably, unlikely, implausibly*. У српском језику у групу прилога који изражавају виши степен уверености у тврдњу спадају *вероватно* и *највероватније*, док у групу прилога који изражавају нижи степен уверености у тврдњу спадају *можда, ваљда, могуће, канда, евентуално, случајно, можебити, тешко*.

При анализи повезаности модалних прилога и модалних глагола кандидаткиња долази до закључка да су такве колокације карактеристичне за енглески језик, али не и за српски. У српском језику се, када је у питању епистемичко модално значење вероватноће и могућности, користе или модални глаголи или модални адвербијали. Са друге стране, модални глаголи у енглеском језику попут *can/could/may/might* колоцирају са *possibly*, где оно има службу интензификације модалног глагола уз који стоји. Такође, закључује се да, иако глагол *must* служи за исказивање епистемичког значења највише извесности, у примерима се може наћи уз модалне прилоге за означавање вероватноће и могућности. Резултати из корпуса су показали и примере где уз *must* колоцира и прилог *probably*. Разлог томе можемо тражити и у констатацији да *probably* спада у групу модалних прилога који изражавају виши степен уверености у тврдњу.

При анализи прилошких синтагми (адвербијалних фраза) кандидаткиња закључује дошли да и у једном и у другом језику само група модалних прилога која изражава виши степен уверености у тврдњу може примити уз себе модификацију, коју у енглеском језику чине интензивирајући субјункти (интензификатори) попут *more, most, more or less, rather* и *quite*, док су то у српском језику прилози за начин и меру (по Станојчићу и Поповићу 2002) *врло* и

веома. Кандидаткиња налази да се у случају прилошких синтагми за изражавање епистемичког значења вероватноће и могућности ради о апсолутној подударности између енглеског и српског језика.

Када су у питању остале конструкције за изражавање епистемичког модалног значења вероватноће и могућности, долази се до закључка да постоји делимична подударност између конструкција на енглеском и њихових српских парњака. Наиме, у енглеском језику су присутне предлошке синтагме *in all likelihood*, *in all probability*, док су у српском присутне фиксне фразе, окамењени изрази, попут *није ваљда*, *по свој прилици*, *сва је прилика*, *рекло би се* и *могло би бити*. Клаузе, са друге стране, које носе значење модалности, а имају адвербијалну функцију, долазе у виду парентеза, клауза одвојених зарезима или цртицама, уметнутих у реченицу и у енглеском и у српском језику. У енглеском су то реченице типа *If I'm not mistaken*, док су у српском то реченице попут *Ако се не варам*. Овде видимо да се ради и о преводним еквивалентима.

2) При анализи модалних адвербијала за изражавање епистемичког значења извесности, на првом месту прилога, на основу података сакупљених из литературе (Quirk et al. 1985, Huddleston, Pullum et al. 2002; Simon Vanderbegen i Aijmer 2007; Rozumko 2019) кандидаткиња издваја прилоге *admittedly*, *assuredly*, *avowedly*, *certainly*, *decidedly*, *definitely*, *incontestably*, *incontrovertibly*, *indeed*, *indisputably*, *necessarily*, *indubitably*, *surely*, *unarguably*, *undeniably*, *undoubtedly*, *unquestionably*, *no doubt*, *for sure*, *for certain*, *naturally*, као оне који носе епистемичко значење извесности на енглеском језику. Са друге стране, прикупљајући податке из литературе на српском језику (Стевановић 1986; Станојчић и Поповић; Пипер et al. 2005; Трбојевић 2004) издваја *сигурно*, *извесно*, *дакако*, *гарантовано*, *засигурно*, *безусловно*, *дефинитивно*, *несумњиво*, *неминовно*, *неспорно*, *свакако*, *гарант*, *недвосмислено*, *беспоговорно*, *непобитно*, *непорециво*, *неупитно*, *заиста* као прилоге који носе поменуто епистемичко значење на српском језику. Сви поменути прилози исказују висок степен уверености у истинитост пропозиције; међутим, не исти. Као што кандидаткиња наводи, *certainly* у енглеском језику означава најмању епистемичку дистанцу, попут *сигурно* и *несумњиво* у српском, док *surely*, *заиста* и *извесно* имају већу епистемичку дистанцу, те означавају мањи степен уверености у истинитост пропозиције. Када је у питању колоцирање модалних прилога са модалним глаголима, закључује је ситуација иста као и код модалних прилога за означавање епистемичког значења вероватноће и могућности, наиме, да такве колокације постоје у енглеском, али да нису уобичајене у српском.

Приликом анализе прилошких синтагми, кандидаткиња долази до закључка да постоји делимична подударност између поменутих конструкција на енглеском и на српском језику јер, иако се у оба језика користе „слични“ изрази за интензивирање модалног значења прилога, наиме *quite*, *very*, *most*, *almost*, *absolutely* у енглеском, те *апсолутно*, *потпуно* и *сасвим* у српском и установљава контрастни однос. У српском, уз прилоге који означавају висок степен уверености у истинитост пропозиције могу ићи само они изрази који носе значење *тоталитета*, док су у енглеском присутни и изрази попут *quite* и *very*.

Анализа предлошких синтагми за изражавање епистемичког значења извесности је показала да постоји апсолутна подударност између конструкција на енглеском и оних на српском јер им је форма иста: у енглеском су то изрази попут *without a doubt*, док су у српском то изрази попут *без сумње*.

Апсолутна подударност постоји и на нивоу клауза, јер је анализа примера показала да се и у енглеском и у српском језику користе парентезе. У енглеском су то клаузе *I am sure*, *It is certain*, док у српском налазимо *То је сигурно*, *То је истина*, *Сигуран/на сам*.

3) На основу доступне литературе и анализе примера из корпуса, кандидаткиња је модалне прилоге који носе евиденцијално значење поделила на оне који представљају суд о пропозицији на основу доступних доказа: *obviously*, *clearly*, *manifestly*, *plainly*, *patently*, *evidently*, *apparently*, *seemingly*, *ostensibly* на енглеском и *изгледа*, *наизглед*, *очигледно*, *очито*, *јасно* на српском; и на оне који представљају суд на основу информација из друге руке: *allegedly*, *repudely*, *purportedly*, *reportedly*, *supposedly*, *professedly*, *of course* у енглеском и *наводно*, *тобоже*, *вајно* у српском језику. Такође, она доказује да модални прилози који носе евиденцијално значење носе и друга значења, у зависности од контекста и наводи примере у

енглеском језику где *obviously* има и миративно значење попут *of course* и *naturally*. *Obviously* и *clearly* могу имати и немодално значење начина. И овде се само прилози на енглеском користе уз модалне глаголе, те *apparently, clearly, evidently* и *obviously* иду уз *must* да би га нагласили. *Must* колоцира само са првим типом модалних евиденцијалних прилога, јер изражавају „виши“ степен сигурности, док *will* и *would* могу колоцирати са обема групама.

Када су у питању прилошке синтагме, кандидаткиња закључује да енглески и српски стоје у односу делимичног поклапања, јер у енглеском језику сви модални прилози за изражавање евиденцијалног значења из прве групе могу бити модификовани интензивирајућим субјунктима, док је у српском то случај само са прилогом *очигледно*, па примери из корпуса показују резултате који садрже прилошке синтагме попут *врло очигледно* и *веома очигледно*. Међу предлошким синтагмама у енглеском и српском језику постоји апсолутна подударност, тако да се може говорити и о преводним еквивалентима. У енглеском се употребљавају предлошке синтагме које имају форму *according to + извор информације*, док се у српском употребљавају предлошке синтагме које имају форму *према + извор информације*.

При анализи клауза које имају адвербијалну функцију, а изражавају модално значење евиденцијалности, показало се да се у енглеском језику користе нефинитне клаузе попут *as maintained by/as demonstrated by/based on + извор информације*, док се у српском користе финитне клаузе попут *Како кажу + извор информације*, *Како (извор информације) јавља/пренеси*.

4) Анализа модалних адвербијала у контексту деонтичке и динамичке модалности је показала да, када су у питању модални прилози, они служе да додатно „појачају“ или „ублаже“ значење модалног глагола, односно да се у значењу деонтичке модалности могу наћи само уз модални глагол. При анализи примера који изражавају деонтичку модалност у енглеском и српском језику може се закључити да постоји апсолутна подударност. Енглеско *must* колоцира са *definitely* и *certainly*, у ком случају наведени прилози имају функцију да нагласе значење наметнуте обавезе/забране, док анализа примера из корпуса показује да уз српске деонтичке модалне глаголе *морати* и *не смети* колоцирају прилози *дефинитивно, сигурно, беспоговорно, безусловно*.

За изражавање учтивости показано је да се у енглеском уз модалне глаголе *will/would/can/could* налазе модални прилози *perhaps/possibly/just* за изражавање захтева/молби, а за тражање дозволе се уз модалне глаголе *can/could/may/might* користе модални прилози *perhaps/possibly/just*. У српском језику се уз модални глагол *моћи* користи модални прилог *можда*.

Када су у питању друге конструкције за изражавање учтивости, у српском језику се могу наћи и фиксни, окамењени изрази попут „десемантизованог“ *молим те/Вас, буди друг/буди фер, бога ти, вере ти, деце ти, живота ти, леба ти, мајке ти, очију ти, среће ти, кумим те* и други. Такви изрази нису присутни у енглеском језику.

И у енглеском и у српском су, за исказивање учтивости, присутне кондиционалне клаузе: *if possible* (елиптични облик), *if you don't mind, if it's OK with you* у енглеском и реченице попут *ако ти није тешко* у српском.

5) Када су у питању модални адвербијали у изразима који носе значење динамичке модалности, кандидаткиња налази да се ради о апсолутној подударности јер се и уз енглеско динамичко *can* и српско динамичко *моћи* могу наћи сва три типа епистемичких прилога, односно модални прилози који носе значење вероватноће и могућности, модални прилози који носе значење извесности и модални прилози за означавање евиденцијалности.

б) Анализа модалних адвербијала у функцији модификације појединачних реченичних чланова је такође показала да се и у енглеском и у српском језику модални прилози могу наћи као модификатори зависних, или главних чланова синтагми (придева и других прилога).

Кандидаткиња је применом установљених оквира спровела класификацију различитих адвербијалних конструкција на основу значења у оба језика и закључила да су наведене конструкције када је у питању класификација и значење модалних прилога подударне, али да постоје разлике у значењу и форми када су у питању прилошке и предлошке синтагме, клаузе и „окамењени“ изрази који су карактеристични само за српски језик.

Анализом модалних адвербијала у енглеском и српском језику установљена је типолошка сличност на плану форме, значења и употребе модалних адвербијала. На плану

форме оба језика користе конструкције које укључују прилоге, прилошке синтагме, предлошке синтагме и клаузе за обележавање модалности, са мањим варијацијама које су образложене. Констатује се да се при употреби модалних адвербијала у оба језика модални адвербијали могу јавити у све три позиције у реченици – иницијалној, медијалној и финалној. На плану значења, енглески и српски показују апсолутну подударност јер се модалним адвербијалима могу изразити сва три типа епистемичког значења (епистемичко значење вероватноће и могућности, епистемичко значење извесности и епистемичко значење евиденцијалности).

Добро организована и јасним академским стилем написана, дисертација кандидаткиње Драгане Јанковић с једне стране представља прегледан, систематски и доследан опис адверба и адвербијалних конструкција оба језика које имају модално значење, а с друге, што је значајније, кроз такође доследно и систематски спроведено контрастирање заиста доноси вредне увиде у *системско понашање* ових облика у енглеском и српском језику. Закључци до којих је кандидаткиња дошла и увиди које је њена нализа пружила свакако може бити од значаја не само за даља теоријска истраживања ове изразито комплексне класе речи (и конструкција), већ и за примену у настави и изради уџбеника енглеског као страног језика за ученике чији је матерњи језик српски, као и приликом израде ајтема тестова из енглеског језика.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „**Контрастивна анализа модалних адвербијала у енглеском и српском језику**“ аутора **Драгане Јанковић**, констатовано је да утврђено подударање текста износи 12%.

Овај степен подударности последица је у највећој мери коришћења примера из литературе, која је иначе уредно и коректно цитирана кроз целу дисертацију, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација „**Контрастивна анализа модалних адвербијала у енглеском и српском језику**“ кандидата **Драгане Јанковић** оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом „**Контрастивна анализа модалних адвербијала у енглеском и српском језику**“, коју је

урадио кандидат Драгана Јанковић под менторством др Ивана Трбојевић-Милошевић и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Ивана Трбојевић Милошевић, ванредни
професор,
председник Комисије

2. _____
др Ненад Томовић, ванредни професор,
члан Комисије

3. _____
др Маја Ивановић, ванредни професор,
члан Комисије